

PREMIÄR PÅ HIPP 25 SEPT 2015

TOLVSKILLINGS- OPERAN

AV BERTOLT BRECHT
OCH KURT WEILL

MALMÖ STADSTEATER

MALMOSTADSTEATER.SE

TOLVSKILLINGSOPERAN

AV BERTOLT BRECHT OCH KURT WEILL

Premiär på Hipp 25 september 2015

Originaltitel..... Die Dreigroschenoper
Översättning..... Hans Alfredson och Jan Mark
Förlag..... Nordiska ApS

Regi och bearbetning..... Alexander Öberg
Scenografi..... Zofi Nilsson
Kostym..... Jenny Ljungberg
Ljus..... Carina Persson
Mask..... Siv Nyholm
Musikaliskt ansvarig/pianist..... Annika Bjelk Wahlberg

Rollista

Filch/Dolly..... Sven Boräng
Herr Peachum..... Hans-Peter Edh
Fru Peachum..... Katarina Lundgren-Hugg
Matthias/en gammal hora..... Li Brädhe
Mackie Kniven..... Andreas Grötzinger
Polly..... Sandra Redlaff
Jakob..... Henrik Svalander
Robert/Betty/polis..... Karin Lithman
Ed/Smith..... Lars-Göran Ragnarsson
Jimmie/en polis..... Göran Dyrssen
Walter/Jenny..... Mari Göttesdotter
Tiger Brown/Molly/Sändebud..... Linus Lindman
Lucy/Vixen..... Sasha Becker
Tiggare/horor/poliser..... Otto Matz, Annie Pettersson, Amanda Quartey,
Alexandra Strömbäck, Ida Tjörnhagen
(statister från Nya Malmö Latin, teaterprogrammet)
samt Yazan Alqacq (skådespelarpraktikan) och
ensemblen.

ANNIKA BJELK WAHLBERG

SVEN BORÄNG

HANS-PETER EDH

KATARINA LUNDGREN-HUGG

LI BRÄDHE

ANDREAS GRÖTZINGER

SANDRA REDLAFF

HENRIK SVALANDER

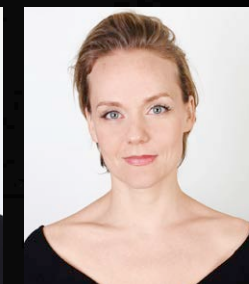
KARIN LITHMAN

LARS-GÖRAN RAGNARSSON

GÖRAN DYRSSEN

MARI GÖTESDOTTER

LINUS LINDMAN

SASHA BECKER

YAZAN ALQACQ

Ärmodets estetik

Tolvskillingsoperan hade premiär i Berlin på hösten 1928. Bara något år senare skulle Tyskland lamslösas av den ekonomiska depressionen och kastas in i en politisk virvelström som ledde till nazismens barbari. Men än blomstrade kulturlivet i Weimarrepubliken, och känslan av att leva vid avgrundens rand bidrog till ett febrilt nöjesliv på krogar, kabaréer och bordeller. Med sina inblickar i denna ljusskygga värld blev *Tolvskillingsoperan* en stor succé. Om Bertolt Brecht och Kurt Weill tidigare var beryktade för sin konstnärliga och politiska radikalism, hade de nu skapat en sorts musikteater som föll i den breda publikens smak. Snart spelades pjäsen på alla stora teatrar i Tyskland, och det skulle inte dröja länge förrän den var känd över hela världen.

I stor utsträckning berodde dess popularitet på musiken. Weills jazzinspirerade melodier förde tankarna till den amerikanska poplärkulturen, som via Hollywoods filmer hade sköljt över Europa liksom den fortsätter att göra det idag, och det råa tonfallet i Brechts visor kände hårdhudade storstadsbor oav-

sett nationalitet igen. Genom sådana moderna medier som radio och grammofon kunde musiken dessutom snabbt och behändigt nå ut till de flesta människors hem.

Weill hade inget emot publikens gunst. Den gav honom goda inkomster och banade vägen för en karriär som efter andra världskriget skulle krönas med flera uppsättningar av egna musikalerna på Broadway. Mest känd blev han dock för *Tolvskillingsoperan*. Med hans hustru Lotte Lenya i rollen som Jenny spelades den på femtiotalet inte mindre än 2611 gånger i följd på Theatre de Lys i New York. Ett dåtida rekord i musikalernas historia.

Brecht var däremot inte så förtjust över framgångarna. 1928 hade han nyligen blivit omvänd till marxismen, och med sin fattigmansopera ville han framförallt sätta fingret på det moderna samhällets rovgiriga kapitalism. Nu nynnade och dansade hela Tyskland till hans och Weills populära schlagere. Hade man inte förstått pjäsens djupare budskap? Det är inte så lätt att säga vad *Tolvskillingsoperan* handlar om. Stycket skrevs i all hast

under några sommarveckor på Franska Rivieran, och som vanligt när det gällde Brecht var det fråga om ett kollektivt skapande. Skådespelare, scenografer, sekreterare, fruar och älskarinnor deltog i arbetet. Inte minst av den anledningen fick pjäsen en tämligen kaotisk struktur. Men Brecht och Weill var också angelägna om att skapa ett verk där intrigen var nedtonad till förmån för de enskilda scenernas och sångernas teatrala effekt. För Brecht var det särskilt viktigt att förhindra publikens inlevelse i dramat. Genom att bryta upp handlingsförloppet i en serie mer eller mindre fristående tablåer ville han punktera den konstnärliga illusionen och tvinga åskådarna att ta kritisk ställning till sina upplevelser.

Det är också i enskilda sånger och repliker som dramats politiska budskap sticker fram. Med sin berömda fras "Först kommer käket, sedan kommer moralen" försöker Brecht sammanfatta den materialism som präglar det kapitalistiska samhället. Från en marxistisk synvinkel är det emellertid inget fel på materialism, och *Tolvskillingsoperan* visar

att man kan förhålla sig till den på olika sätt. Småtjuvarna och hororna bejaktar den fullt ut, medan väluppfostrade flickor som Polly och Lucy försöker dölja den bakom romantiska floskler.

Hos dramats bägge huvudpersoner, Jonathan Peachum och Mackie Kniven, kan man iakttä en mer motsägelsefull attityd. Den cyniske tiggarkungen föraktar människors idealism samtidigt som han drar nytta av den i sina skumma affärer. Den belevade gangstern inser att han bara kan förverkliga sin dröm om ett angenämt liv genom list och förställning. Så udda dessa figurer än kan te sig illustrerar deras beteende hur Brecht föreställde sig borgerskapets karakteristiska livshållning. Vackra ideal är bra så länge det går att tjäna pengar på dem.

Tolvskillingsoperan sätter fokus på ett samhällsproblem som i depressionens Tyskland var särskilt akut men som i vår egen tid – och inte minst i vårt eget land – har fått förnyad aktualitet. Pjäsen handlar ju bland annat om tiggare, och sitt namn har den fått därför att

den riktar sig till dem som normalt inte har råd att gå på teater. I Brechts text finns det emellertid inget som helst medlidande med samhällets fattiga eller förtryckta. Tvärtom framställer den all sorts humanism och känslomässig empati som något påklistrat.

Vad Peachum har förstått är att man kan bli rik på att sälja fattigdom. För att paketera sin vara på ett effektivt sätt utrustar han sina tigare med träben, smutsiga kläder och plakat med bibelcitrat eller andra rörande texter. På liknande sätt tar Mackie hjälp av litteraturens mest utnötta klichéer när han vill förföra kvinnorna i sin omgivning eller bedyra sin innerliga vänskap med polischefen Tiger Brown. I *Tolvskillingsoperans* värld finns det ingenting som är äkta.

Detta är också en insikt som ligger till grund för skådespelets form.

Tolvskillingsoperan bygger i själva verket på en översättning av John Gays *The Beggar's Opera* (Tiggroperan), som tillkom redan

1728 men som även i modern tid hade spelats med stor succé i England. Flera av de sånger Brecht införde i sin omdiktning av pjäsen innehöll dessutom citat från ballader av François Villon och dikter av Rudyard Kipling. För att nu inte nämna alla de passager författaren hade lånat från Bibeln. När Brecht blev beskyldd för plagiat i den tyska pressen svarade han fräckt att han tog mycket lätt på sådana saker som andlig egendomsrätt.

Brecht var alltså själv en tjuv, men i motsättning till de förfinade skojarna i *Tolvskillingsoperan* stack han inte under stol med det. För Brecht var litteraturen ett sätt att stjäla från de rika och skänka åt de fattiga. I hans teater är falskheten fullt synlig så att åskådarna ska kunna kopiera starka scener ur pjäserna för eget bruk. I stället för att tolka hans dramatik bör man använda den som ett redskap för att göra världen lite bättre.

Rikard Schönström, professor i litteraturvetenskap vid Lunds universitet

MORITATEN OM MACKIE KNIVEN

Man ser hajens vassa tänder
Varje gång han börjar le
Men stilletten som Macheath har
Hinner aldrig någon se.

Hajens fenor färgas röda
När han knipsar av ditt ben
Mackie Kniven han har handskar
så hans hand är ren och fin.

I kanalens gröna vatten
Flyter lik i Malmö hamn.
Varken pesten eller koleran
– nej Macheath är sjukans namn!
Och Schmul Meier, rik affärsman
Är försvunnen sen igår
Mackie har visst gubbens pengar
Finns bevis? Har nå'n nå't spår?

Jenny Towler, hon blev funnen
Med en dolk uti sin våm.
Och på kajen vankar Mackie
Dolken vet han inget om

Minns ni mordbranden i Värnhem?
Cubben Smith och sju små barn!
Mackie själv stod där och titta!
Mitt bland folk på trottoar'n.

Och den mycket unga änkan,
Som är satt på dårhus nu
Hon blev våldtagen i sömnen
Mackie Kniven – var det du?
Hon blev våldtagen i sömnen
Mackie Kniven – var det du?

SJÖRÖVARJENNY

Mina damer som ni ser är det jag som diskar glasen
och jag bäddar var dag era sängar.
Och sen ger Ni mig några dollar
och säger "Tack för i kväll!"
Och Ni ser mig gå och slita på mitt nerslitna hotell
Och Ni anar knappt med vem Ni talar.
Och Ni anar knappt med vem Ni talar.
Men när mörkret faller på, hörs det skrik ifrån hamnen.
"Vad var det? Kom det där från någon båt?"
När man ser mig stå och flina, när jag diskar
Säger folk:
"Vad flinar flickan åt?"
Och ett skepp med sju segel
Och med femti kanoner
Ska segla hitåt.

Då skriker nån: "Du ska torka din disk!"
Och de ger mig en slant, jag ler.
Och jag bäddar alla sängar på mitt nerslitna hotell
Fastän ingen mer ska sova en sista kväll.
Och Ni anar aldrig vem det är Ni ser.
Och Ni anar aldrig vem det är Ni ser.
Men när mörkret faller på, hörs ett dån ifrån hamnen.
"Vad var det? Herre Gud ett sådant dån!"
När man ser mig vid mitt fönster stå och spana, tänker folk:
"Sånt flin så fullt av hån!"
Och ett skepp med sju segel
Och med femti kanoner
Lägger eld mot vår stad.

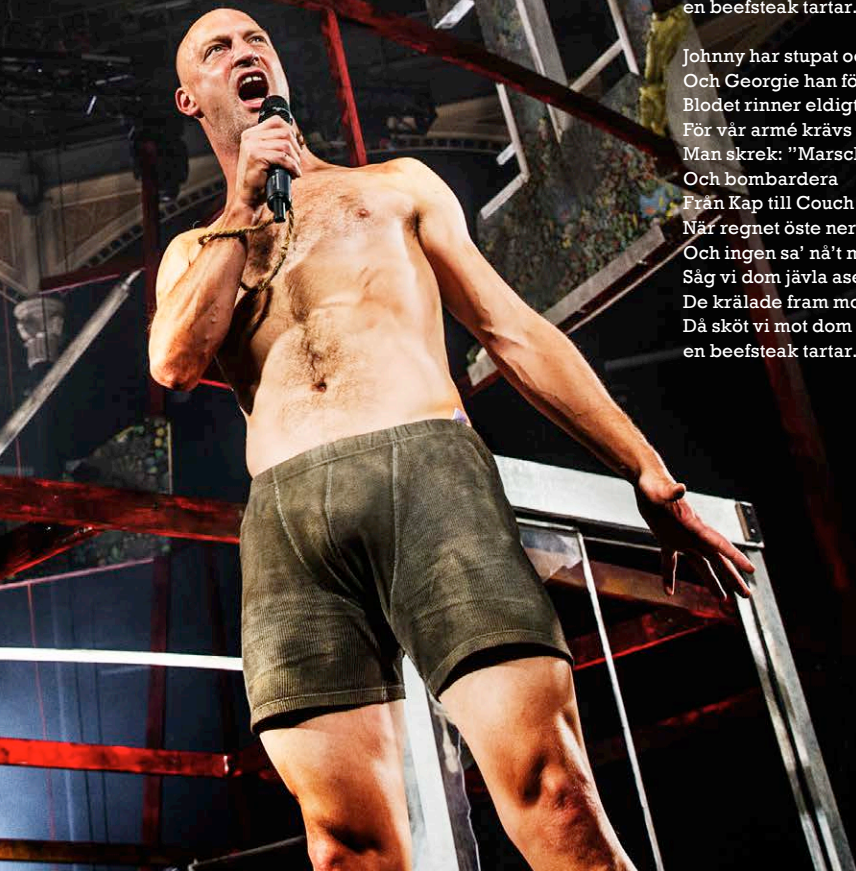
Ja, då tror jag Ni slutar skratta, gott folk!
För då rasar alla murar här
Och Er stad blir förödd för kommande dar
Men ett nerslitet hotell är det enda som står kvar
Och man hör: "Bor någon utvald herre där?"
Och man hör: "Bor någon utvald herre där?"
Och den natten kommer det att skrikas kring hotellet
och man hör:
"Varför står de t hotellet kvar?"
Och när dagen börjar randas
Går jag ut på trappan och man hör:
"Var det h o n, som bodde där?"
Och ett skepp med sju segel
Och med femti kanoner
Hissar flaggan i topp!

Meno mosso (som en långsam marsch)
Och då väller många hundra från skeppet iland
De sprider sig i stadens gränder
De hämtar alla borgare från spillror och grus
Och slår dem i bojor och för dem till mig
Och frågar: "Vilka borde vi döda?"
Och frågar: "Vilka borde vi döda?"
Och när detta händer blir det dödstyst i hamnen
Och man hör: "Vilka borde dö?"
Och då hör Ni hur jag iskallt svarar:
"Alla!" Och när huvu't faller, säger jag: "Hoppla!"
Och ett skepp med sju segel
Och med femti kanoner
Ska försvinna med mig

KANONSÅNGEN

John snodde värvning och Jimmy var me'
Men Georgie han var värst av alla
Dock i ärmén frågar ingen vem man e'
Om man springer, när när hörs befalla!
Man skrek: "Marschera!"
Och bombardera
från Kap till Couch Behar.
När regnet öste ner
Och ingen sa' nå't mer
Säg vi dom jävla asen.
De krälade fram mot basen
Då sköt vi mot dom tills dom blev
en beefsteak tartar
Johnny tyckte spriten var svag
Och Jimmy gnällde: "Fan, vilken klåda!"
Georgie han sa: "Vårt fostbrödralag"
Det får ingen av oss någonsin förråda
Man skrek: "Marschera!"
Och bombardera
från Kap till Couch Behar.
När regnet öste ner
Och ingen sa' nå't mer
Säg vi dom jävla asen.
De krälade fram mot basen
Då sköt vi mot dom tills det blev
en beefsteak tartar.

Johnny har stupat och Jimmie har dött
Och Georgie han försvann i en krater
Blodet rinner eldigt och rött
För vår armé krävs det flera soldater
Man skrek: "Marschera!"
Och bombardera
Från Kap till Couch Behar
När regnet öste ner
Och ingen sa' nå't mer
Säg vi dom jävla asen.
De krälade fram mot basen
Då sköt vi mot dom tills det blev
en beefsteak tartar.

**FÖRSTA TOLVSKILLINGSFINALEN:
OM OSÄKERHETEN I DE MÄNSKLIGA FÖRHÅLLANDENA**

POLLY

Är det mycket jag begär?
Att den lyckan blev tillåten
Att jag finge ge mig åt den
Enda man som jag har kär?
Är det mycket jag begär?

PEACHUM

Det tillhör människornas rättigheter
att vara lycklig först och främst och sen
att äta bröd och slippa äta stenar!
Vi suger livets tomma torra spenar
Ja, det är människornas rättigheter.
Tyvärr så hör man mycket mycket sällan
att någon människa har fått sin rätt.
Det kommer alltid någonting emellan
Så är förhållandena rätt och slätt!

FRU PEACHUM

Ville aldrig att du svalt!
Ville alltid se er mätta,
Men jag kunde inte detta
Fast jag ville ge er allt - ja, jag ville
ge er allt!

PEACHUM

Men säg, vem fan vill inte vara god?
Och ge till fattiga sitt överflöd
Och offra för Det Goda liv och blod
Men hat man dåligt blod och saknar mod
Vem in i helvete kan då va' god?
Tyvärr!
Vi lever på en slocknad stjärna,
Där bara den kan vara varm och mätt,
Som har kallt hjärta
och en knivskarp hjärna.
Så är förhållandena, rätt och slätt!

POLLY och FRU PEACHUM

Kan han ha rätt i alla fall?
Är mänskan ond och världen kall?

PEACHUM

Naturligt vis så har jag rätt!
Ja, skapelsen har hamnat snett.
Vem fan vill inte bo i Paradis?
men livet är nu inte på det vis
Och det kan inte jag rå för!
Du ser din broder svulten gå,
men du har inte mat för två
Då vet vi alla vad du gör!
Men vem vill inte vara god?
Din hustru älskar dig, men har
du inte själv nån kärlek kvar,
då vet vi alla hur du gör!
Men vem vill inte vara god?
Du har ett barn som är på glid,
Men du har väldigt ont om tid
Då vet vi alla hur du gör!
Men vem vill inte vara god?

POLLY och FRU PEACHUM

Det är så rysligt trist att
Han barnatron har mistat...
Kan han ha rätt i alla fall?
Är mänskan ond och världen kall?

PEACHUM

Naturligtvis så har jag rätt!
Ja, skapelsen har hamnat snett.
Mänskan är ond - det ser man lätt.
Så är förhållandena rätt och slätt!
Mänskan är ond - det ser man lätt.
Så är förhållandena rätt och slätt!

POLLY och FRU PEACHUM

Javisst - vi har gått på en nit!
Vårt arma liv är bara skit!

PEACHUM

Naturligtvis så har jag rätt!
Ätt skapelsen har hamnat snett!

ALLA TRE

Det är så rysligt trist att
Vi barnatron har mistat...
Javisst - vi har gått på en nit!
Vårt arma liv är bara skit!

DEN ANDRA TOLVSKILLINGSFINALEN

MACKIE

Ni herrar som vill dra oss inför rätta,
Och överöser oss med sedligt prat,
Betänk att först och främst bör folk va mäta!
Sen kan ni snacka, när vi har fått mat!
Ni slänger er med stora ord men tänker smått
Vi struntar väl i era ideall!
Ja, ni må tala pretentiöst om "ont" och "gott"
Kom först med maten, sen med er moral.
Vi fattiga är trälar under Ödet,
Men vi har rätt att få en bit av brödet!

RÖST BAKOM SCENEN

Vad lever mänskan av?

MACKIE

Vad lever mänskan av? Jo, av varandra!
Dom pinar, plundrar, ljuger, våldtar, hugger och
skär!
Den ena mänskan äter upp den andra
Vi glömmer bort allt det som mänskligt är.

KÖR

Tro aldrig mänskan om att göra gott!
För det som mänskan lever av är brott!

FRU PEACHUM

Er bild av kärlekslivet är förljugen.
Ni vill att kvinnan jämt ska va parat.
Varenda gång en man känner sig sugen.
Och struntar i om vi har fått nån mat.
Ni dömer oss men njöt av alla skjut ni fått!
Vi struntar väl i era ideall!
Ja, ni må tala pretentiöst om "ont" och "gott"
Kom först med maten, sen med er moral.
Vi fattiga är trälar under Ödet,
Men vi har rätt att få en bit av brödet!

RÖST BAKOM SCENEN

Vad lever mänskan av?

FRU PEACHUM

Vad lever mänskan av? Jo, av varandra!
Dom pinar, plundrar, ljuger, våldtar, hugger och
skär!
Den ena mänskan äter upp den andra
Vi glömmer bort allt det som mänskligt är.

KÖR

Tro aldrig mänskan om att göra gott!
För det som mänskan lever av är brott!

Körinstudering Staffan Paulsson
Sångcoach Monica Einarsson

Inspicient Kristian Larsson
Produktionsassistent/sufflör Ellen Nilsson

Teknikmästare
Kalle Magnusson, ansvarig
Jan-Erik Lövgren, ljus
Joel Kästel, ljus
Piotr Kassaraba, snickeri & svets
Olivia Hagander, styr- & reglerteknik
Jonas Vestergaard, rekvisita
John Conlon, ljud
Jonathan Flygare, ljud

Teatertekniker Erika Renström
Teatertekniker Hannes Mattsson
Praktikant tekniken Fredrik Lehrbom

Teknisk koordinator Pontus Karlsson
Kostymkoordinator Andrea Stenman
Kostymateljé Mariane Josefsson, Anja Svärd,
Marie Jonsson, Isabella Cassland, Linda Brenthel
Lärling kostymateljén Malin Cederberg
Praktikant kostymateljén Anna Johansson
Påklädare Gyöngyi Balázs, Lovisa Meeuwisse
Färgning och patinering Alicja Ekerholm

Marknadschef Jenny Bång
Art director Johan Sjövall
Informatör/programredaktör Carin Hebelius
Kommunikatör Erik Roman
Föreställningsfotograf Emmalisa Pauly
Försäljningsansvarig David Ringqvist
Serviceansvarig Inger Börjesson
Säljare Izabella Parti
Tryck KSPrint Digitaltryck, Malmö

Koordinator Smedjan Johan Lindsjö
Elev smedjan Marcus Ljungryd
Koordinator Dekormåleri Anna-Karin Kallträsk
Koordinator Snickeri Anders Blomqvist
Tapetserare Mikael Palmqvist
Specialeffektsmakare Magnus Nilsson
Konstruktör Anders Turesson
Verkstadschef Erik Pilesjö

Producent Jerker Pyron
Dramaturg Anna Kölén
Teknisk chef Dan Sörensen
Chefproducent Lisa Ericstam
Chef maskavdelningen Agneta von Gegerfelt
Chef kostymavdelningen Paola Billberg Johansson
Föreståndare kostymervice Gyöngyi Balázs
Ljusansvarig Sven-Erik Andersson
Transportansvarig Hans Wendel
Ekonomichef Leif Jönsson
Städledare Rinna Möller

Chefssistent Anna Andrén
VD/Teaterchef och ansvarig utgivare Petra Brylander

FOTOGRAFERING OCH LJUDUPPTAGNING ÄR
AV UPPHOVSÄTTSLIGA SKÄL EJ TILLÅTEN

VAR VÄNLIG STÄNG AV MOBILTELEFONEN

MALMÖ STADSTEATER